

DOI 10.54596/2309-6977-2022-4-55-61

ӘОЖ 94(574)

ҒТАМА 07.00.03

С. САДУАҚАСҰЛЫ ЖӘНЕ ҚАЗАҚТЫҢ ТҰҢҒЫШ ЖАСТАР ҰЙЫМЫ

Бимаканова З.Ш.^{1*}, Бекмурзина А.Н.²

^{1,2}*М. Қозыбаев атындағы Солтүстік Қазақстан университеті, Петропавл,
Қазақстан Республикасы*

**E-mail: assel-2009@list.ru*

Аңдатпа

Жастар қоғамның негізгі қозғаушы күші. Әрбір қоғамда жастарға ерекше назар аударып отырған. Өйткені, елдің болашағы – жастар. XX ғ. басында да тарихи аренаға шыққан белсенді азаматтардың көпшілігі жастар еді. Олар ғасырлар бойы бодандықта болған елі үшін, жері үшін жандары ашып, қалың жұртты, әсіресе жастарды біліммен қаруланып, егемендікті алудың қамын ойлауға шақырды. Жастар жұмыстарының белсенділігінің нәтижесінде қазақ жастарының ұйымдары құрыла бастайды. Мақалада XX ғ. басындағы жастар ұйымдарының тарихы, ғылыми-ағартушылық қызметтері қарастырылады. Кеңестік кезеңнің тарихи оқиғалары Қазақстанның мәдениеті мен білім беру саласына елеулі ықпал етті. Отарлық жүйенің орнына жаңа құндылықтар жасау қажеттілігі туындады. С.Садуақасұлы ұлт мәселесін бірінші орынға қойған, қазақ халқының басын біріктірген, қоғамда ағартушылық, елдік идеяларының ұрығын сепкен алғашқы «Бірлік» атты жастар ұйымының тарихы мен тағлымына, қызметіне зерттеу жүргізілді. С. Садуақасұлының қайраткерлік қызметі мен қазақтың тұңғыш жастар ұйымының қызметі мұрағат деректері негізінде талдауға алынған.

Түйінді сөздер: жастар ұйымы, қазақ зиялылары, Алаш, ұлт, білім, мәдениет, ағарту, қоғамдық ұйым.

С. САДУАҚАСҰЛЫ И ПЕРВАЯ КАЗАХСКАЯ МОЛОДЕЖНАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ

Бимаканова З.Ш.^{1*}, Бекмурзина А.Н.²

^{1,2}*Северо-Казахстанский университет имени М. Козыбаева, Петропавловск,
Республика Казахстан*

**E-mail: assel-2009@list.ru*

Аннотация

Молодежь - главная движущая сила общества. По-этому в любом обществе молодежь не осталась без внимания. Будущее любой нации - сегодня зависит от молодежи. Большая часть казахской интеллигенции, вышедшая с особой активностью на историческую арену в начале XX века - была молодежь. Они не могли спокойно наблюдать за состоянием страны, которая веками находилась в подданстве. Вооружившись знаниями, они призывали людей, в том числе молодежь, адаптироваться к новым временам и позаботиться о том, чтобы стать самостоятельной страной. В результате стали создаваться организации казахской молодежи. В статье рассматривается история становления и первых шагов научно-просветительской деятельности первых молодежных организаций начала XX века. Очевидно, что последствия революций, политико-социальных событий советского периода оказали значительное влияние на культуру и образование Казахстана. Возникла необходимость создания ценностей, отвечающих требованиям новой системы. Было проведено исследование деятельности национальной интеллигенции, в том числе Смагула Садуақасова, по подключению казахского народа к духовно-культурным деятелям, созданию чувства национализма, сохранению национальности. Деятельность общественных активистов и общественных молодежных организаций проанализирована на основе архивных данных.

Ключевые слова: молодежная организация, казахская интеллигенция, Алаш, нация, образование, культура, просвещение, общественная организация.

S. SADUAKASULY AND THE FIRST KAZAKH YOUTH ORGANIZATION

Bimakanova Z.Sh.^{1*}, Bekmurzina A.N.²

^{1,2*} M. Kozybayev North Kazakhstan University, Petropavlovsk, Republic of Kazakhstan

*E-mail: assel-2009@list.ru

Abstract

Youth is the main driving force of society. In this regard, in any society, young people have not been left without attention. The future of any nation today depends on the youth. They could not calmly observe the state of a country that had been in subjection for centuries. Armed with knowledge, they urged people, including young people, to adapt to the New Time and take care of becoming an independent country. As a result, organizations of Kazakh youth began to be created. The article discusses the first steps and the history of the formation of scientific and educational activities of the first youth organizations of the early twentieth century. It is obvious that the consequences of the revolutions, political and social events of the Soviet period had a significant impact on the culture and education of Kazakhstan. There was a need to create values that meet the requirements of the new system. A study of the activities of the national intelligentsia, including Smagul Saduakasov, on linking the Kazakh people with spiritual and cultural figures, the formation of a sense of nationalism, the preservation of the nation. The activities of public activists and public youth organizations are analyzed on the basis of archival data.

Key words: youth organization, Kazakh intelligentsia, Alash, nation, education, culture, education, public organization.

Kіріспе

Қазақ елі тәуелсіз мемлекет болып өз байрағын желбіреткеннен бері қоғамда бір ғана мақсат бар. Ол – сан ғасыр бабаларымыз аңсаған егемендікті сақтау және нығайту. Ал ол үшін, ең алдымен, көп ұлтты елімізді ісіміз бір, ойымыз ортақ болуға тиіс.

XX ғасырдың басы қазақ қоғамында қанат жайған демократиялық қозғалыстың, елдің елдігі, еркіндігі, мәдени өркендеу үшін күрескен кезеңі дейміз. Ұлттық мәдениеттің жанашыр тұлғалары – қазақ зиялы қауым өкілдері. Олар қазақ баспасөзін ашудан бастап, бостандық идеяларын қазақ халқының санасына құю жолында қызмет етті. Қоғамдық жастар ұйымдарын құрып, өмірді белгілі-бір арнаға бағыттауға мүмкіндігі болатындығын елге жеткізуді мақсат етті.

Мемлекетімізде қазір бірнеше партия, көптеген қоғамдық бірлестіктер мен ұйымдар жұмыс істейді. Қоғамдағы саясат бағыты соларға тікелей байланысты екені рас. Ал осы қоғамдық бірлестіктер мен ұйымдар қазақ топырағында қашан пайда болды? Оларды кімдер құрды? Ұйымдастырушылар алдына нендей мақсаттар қойды? Міне, бұл сұрақтарға жауап беру үшін тағы да XX ғасырдың басына оралуымыз керек.

Мақаланы жазу барысында қазақ ағартушылары, оның ішінде, С. Садуақасұлы бастаған алғашқы жастар ұйымдарын анықтап зерттеу, олардың орны мен рөлін ашу, маңыздылығын жан-жақты талдап көрсету – **зерттеудің мақсаты** болып табылады.

Тақырыпты зерттеу барысында XX ғасырдың басындағы тарихына қатысты деректер мен архив құжаттары, қоғам қайраткерлерінің естеліктері мен мақалалары, мерзімді баспасөз құжаттары қарастырылып, объективті баға берілді.

Зерттеу әдістері: Мақалада тарих тағылымы, тарихты зерделеу негізінде қоғамдық-саяси мәселелер бойынша жаңа көзқарастар, ғылыми ойлар ескеріліп, тақырыпты зерттеу барысында тарихилық, жүйелілік, салыстырмалы талдау, жинақтау, тұжырымдау сияқты зерттеу әдістеріне жүгіндік.

Зерттеу нәтижесі мен талқылануы: XX ғасырдың басы - қазақ тарихындағы бетбұрыс, ояну кезеңі. Осы уақыттан бастап ұлттық баспасөзіміз қалыптасып, батыстың білімін меңгерген қазақтан шыққан зиялы қауым пайда болды. Рухани өмірде ұстаған мұратын жойып алмау ниетінде ұлт зиялылары көп ізденді. Орыстың ғана емес,

Еуропаның озық ойлы азаматтарымен бой түзеген қазақ оқығандары ғылым мен мәдениеті дамыған ірі қалаларда шоғырланды. Қазақтың оқуға ұмтылған жастарын жатсынбаған сондай қалалардың бірі – Омбы шаһары болды.

Омбы ежелден қазақтың талай мықтысына пана болған. Қазақтың тұңғыш жастар ұйымы «Бірлік» те Омбыда құрылған. Бүкіл Ресейді қамтып, Сібірге де жеткен революциялық өрлеу мұндағы қазақ шәкірттеріне де ықпалы болған. Жастар ұйымының белсенді мүшелері: М. Жұмабаев, С. Сейфуллин, Д. Әділұлы, Г. Досымбекқызы секілді жастар Омбы мұғалімдер семинариясында, С. Садуақасов, М. Саматов, Б. Айбасұлы, Қ. Кемеңгерұлылар Омбы ауылшаруашылық училищесінде білім алған.

Жастар ұйымының құрылған уақыты жөнінде екі түрлі пікір бар. Ұйымның белді мүшелерінің бірі С.Сейфуллиннің «Тар жол, тайғақ кешу» атты романында: «1913 жылы Омбыда ең әуелі жасырын жастар ұйымын «Бірлікті» ашқанымызда Шәймерденді ұйымның басқармасының төрағасы етіп сайлаған едік» - деп көрсетіп жазады [1-86 б.]. С. Сейфуллиннің бұл келтірген жазуынан «Бірліктің» құрылған жылы – 1913 жыл. Ал енді 1921 жылы Орынборда басылып шыққан С. Садуақасұлының «Жастарға жаңа жол» атты бағдарламалы - деректі туындысында: «Қазақ жастарының ұйымдары бұрыннан бар еді. Ең алғашқы жастар ұйымы Омбыда 1914 жылы ашылды. Ол ұйымның аты «Бірлік» еді», - деп жазады [2-97 б.].

Садуақасұлы С. *Жастарға жаңа жол*. Ұйымның белсенді мүшелерінің бірі болған Қ. Кемеңгерұлы 1924 жылы Мәскеуде жарық көрген «Қазақ тарихы» атты кітабында: «1913 жылдан бастап орыс мектептеріндегі оқушы қазақ жастары шоғырланып, ал келесі жылы «Бірлік» ұйымы ашылды», - деп көрсетеді [3-116 б.].

Осы деректерге сүйенсек, «Бірлік» қазақ тарихындағы тұңғыш жастар ұйымы және ол 1913 жылдың аяғы, 1914 жылдың басында Омбы қаласында құрылған, 2023 жылы 110 жыл толады екен. 1917-1918 жылдары «Бірлік» ұйымында белсенді ат салысқандардың қатарында М. Жұмабаев, М. Саматов, Ә. Байдилдин, С. Садуақасұлы, А. Сейдалиев, Қ. Кемеңгерұлы, Ғ. Тоғжанов болған. Ұйымның идеологиялық тізгіні М. Жұмабаев, ұйымдастырушылық жұмыс М. Саматов пен Ә. Байдилдин атқарды. 1917 жылы қазан айының бірінші және тртінші жұлдызында «Бірліктің» жиналысы өтеді. Оған Ақмола қаласынан «Жас қазақ», Көкшетау қаласынан «Жас ұран», Спасскідан «Жас дәурен» және басқа да жастар ұйымынан 100-ге жақын адамдар келген. Жиында қаулы қабылданып, ұйым басшысы органын сайланды. Құрамында М. Сейтов, Темірбеков О., Бейсенов М., Байдилдин Ә., Әділев Д., Тоғжанов Ғ. кірді. Ал жиналыстың төрағалығына және «Бірліктің» үні «Балапан» журналының редакторы болып М. Жұмабаев сайланады. Жиналыс қаулысында жазылған: «Жиылыс Орынборда жалпы қазақ съезінің қаулысын жақтайды... Қазақ саяси партиясы «Алаш» заманға сай, көздеген мақсатқа жете алатын партия, сондықтан да оны қолдайды, халықтың арасындаи пікірлерін тарату міндеті алынасын» [4-159 п.].

«1916 ж. «Бірлік» ұйымы «Балапан» атты қолжазба журналын шығарып тұрады. Қолжазба - ұйымның үні ретінде заманында ауызға ілініп, жастарға көрсеткен қызметі көп болды», - деп жазады журнал туралы С. Садуақасұлы [2-87 б.].

1918 жылы «Бірлік» ұйымының мүшелері «ұлт мүддесіне бірігіп қызмет жасау» мақсатында жалпы қазақ жастарының съезін өткізуге дайындық жасайды. Оған қатысушы делегаттың құрамы да дайындалады. Олардың қатарында С. Садуақасұлы болды.

Бірақ, қазан төңкерісінен кейін екі бағытқа бөлініп, ұйым мүшелері көзқарасында ағартушылық, ұлт азаттық мүдденің үстемдік алғаны да жеткілікті болатын. Ол жайында

С. Садуақасұлы «Жастарға жаңа жол» бағдарламалы-деректі туындысында: «Бірліктің мақсаты – программасында (тұтынған жолында) айтылған. «Қазақ халқын мәдени һәм әдеби жағынан ілгері қатардағы жұрттарға қосу, ұлтшылдық сезімін туғызу һәм ұлттықты сақтау. Бұл айтылған мақсаттарға жету үшін жастар арасында ұлтты сүю сезімін сіңіре беру», - деп қазақ жастарының ұлтжандылық жолға түсуінің объективті себептерін, яғни отарлық езгідегі қазақ қоғамының жағдайы алдыңғы қатардағы саналы жастарды ұлт намысын қорғауға итермелегенін баяндап жазған. Сонымен қатар, ұйым жастары қазақ халқының бай ауыз әдебиетін жинап, оны жеке кітап етіп шығаруды, театрға қажетті арнайы кітаптарды, газет-журналдарды, мектепке оқулықтарды басып шығаруды мақсат қойған. Халықты ағартамын деген ізгі ой ұстанған «Бірлік» ұйымы оқу орындарына түсемін деген жастарға даярлық курстарын ұйымдастыруды, спектакль, концерт ұйымдарын өткізіп, қазақтың ішінде театр өнерін туғызуды мұрат тұтқан. «Бірлік» ағартушылық мақсат ұстанған мәдени ұйым ғана емес, сонымен қатар саясат, әлеумет мүддесін көздеген [2-95 б.].

«Бірлік» жастар ұйымының Алаш басшыларының оған ықпал етуге тырысқандығын жоққа шығаруға болмайды. Мәселен, 1917 жылы қазан, қараша аралығында Томскіде өткен Сібір автономиясы кеңесіне қатысып қайтқан Ә. Бөкейхан Омбы қаласына барып, қаланың өнеркәсіп орындарында, арнайы ұйымдастырылған митингілерде сөз сөйлейді.

«Бірліктен» кейін қоғамда қалыптасқан саяси ахуал, әсіресе 1917 жылғы ақпан революциясынан кейін, жаңа ұйымдар мен бірлестіктердің пайда болуына негіз болады. С. Садуақасұлы «Жастарға жаңа жол» атты кітабында 1917 жылы 21 жастар ұйымы: «Еркін дала» - Орынбор, «Жанар» - Семей, «Оқытушылар ұйымы» - Семей, «Талап» Семей облысы, «Ігілік» Орынборда, «Қамқор» Торғайда, «Жас қазақ» Оралда, «Үміт» - Тройцк, «Талап» - Қызылжар, «Оқығандар» - Көкшетау, «Ұйым» - Екібастұз заводы, Семей облысы, «Ғылым ұйымы» - Кереку, «Ынтымақ» - Атбасар, «Жас жүрек» - Спасск заводы, «Жастар ұйымшасы» - Бөкей ордасы, «Жас қазақ» - Ақмола, «Қазақ жәрдемі» - Зайсан, «Ерік» - Баянауыл, «Қызмет» - Кереку, «Жас тілек» - Ақтөбе, «Ғылым» - Керекуде ашылды [3]. «Бірлік» ұйымының жастары 1918 жылыдың 5-13 мамыр күндері Омбы қаласында жалпы қазақ жастарының бірінші құрылтайын өткізеді. Семейдегі «Талап», «Жанар» ұйымдары атынан съезге өкіл болып М. Әуезов қатысады. Кейін М. Әуезов құрылтайдан алған әсерін «Бірінші жастар съезі» және «Жастар ұйымдарына ашық хат» атты екі мақаласында жазып, оны «Абай» журналының 1918 жылғы 6 санында жарыққа шығарады. Бұл құрылтайдың қортындысы бойынша қазақ жерінде бір ғана жастар ұйымы болу керектігін, оның атын «Жас азамат» деп қойып, ұйымның төрағалығына М. Мырзаұлы, басқарма мүшелігіне С. Садуақасұлы, М. Сейітұлы, Г. Досымбекқызы, Ә. Бәйділдәұлы бекітіледі. Ұйымның үні болатын «Жас азамат» газетіне Қ. Кеменгерұлы тағайындалады. Қазақ баспасөзі тарихындағы тұңғыш жастар газеті «Жас азаматтың» бірінші саны 1918 жылдың 30 шілдесінде жарық көреді. Осылай жас алашшылардың еңбегімен дүниеге келген «Балапан» журналы қанат қағып, «Жас азамат» газетінің тууына негіз жасайды [4].

Қазақ жастарының табандылығы арқасында 1922 жылы С. Садуақасұлы жастардың «Өртең» атты газетін шығаруға ат салысады. Осы басылымның бетінде С. Садуақасұлының өткір мақалалары, сындарлы зерттеулерімен қатар қоғамдық саяси мақалалары да басылады. Бізге С. Садуақасұлының «Өртеңде» жарияланған әлеумет халін сөз еткен «Өткен күндер, қазіргі хал һәм болашақ» [5] және «Қазаққа не керек?» [6] атты екі көсемсөздік туынды мақаласы. «Өткен күндер, қазіргі хал һәм болашақ» -

қазақ ұлтының тағдыр-талайын замана бедерінде қарап, келешегіне бағдар мақала. Қаламгер өткен күндер туралы жазғанда, елдің отаршылдарға жем болып жүрген шағын: «Ол замандағы қазақты ұйықтап жатқан бір диюға ұқсатсақ, басқаларды оның маңайында жүрген қасқыр, түлкіге меңзеуге болар еді», - деп еске алса, өз тұсындағы жағдай жөнінде: «Біз ауыр жүкті әлсіздігімізден көтере алмай жатсақ, біреулер әдейі көтергің келмейді деп кінәлайды. Біреулерге көмектесудің орнына аяқтарын жолымызға көлденең салады. Біреулер күлісіп анадайдан бос қарап тұрады. Бұл «біреулердің» атын атауда ешбір қажеттілік жоқ», - дейді. С. Садуақасұлы қазақтың баянды болашағы тек оқумен табылады деп санайды. «Ата – бабамыздың надандығы таңдайымызға татыды, тағы да солардай жүз жылдап, мың жылдап құлдық көреміз демесек, біз жапатармағай оқуымыз керек», - дейді [5].

«Қазаққа не керек?» атты мақаласында қазақ ұлты туралы ойының жалғасы. С. Садуақасұлы «Ой күнделікті өмірді жетелемейді, тұрмыс ойды жетелейді» деген ертедегі ой түйіндемесінің мағынасын терең қарастырады.

С. Садуақасұлы бұл мақалада қазақ халқының тұрмысының құлдырауының объективті алғы-шарттарын анықтап, оны түзеу жөніндегі ойларын ортаға салады. Қаламгердің пікірінше, алғаш-шаруаны оңдау қажет. Ол үшін шикізат экспортталмуы қажет, оны өзіміздің жерімізде өңдеуіміз керек. Ал мұны жүзеге асыру үшін фабрика-зауыт, темір-шойын жолдарын салу қажет. Екінші – оқу деңгейінің сапасын арттыру қажет. Оны көтермейінше ісіміз оңға баспайды. «Оқусыз адам, уықсыз тігілген үйі» - деген Смағұл [6]. Оның пайымдауынша: қазақ ұлты ұлт болып рухын көтермесе, теңдікке жетпейді. Оның ойы «Қазақ теңдігі 5-6 жігітпен төресімен бола алмайды, осы жұртшылықтың тірлігін көркейтетін еңбектерімен табылады», - деп қортындылайды. «Өртең» 1922 жылдың қарашасы мен желтоқсан айларында шығып, желтоқсанның 29 «ұлтшыл бағыты» деген арнайы үкімет шешімімен жабылды.

С. Садуақасұлы *«Орта Азияның шаруа жағдай» жөнінде.*

Алты Алаштың ардақты азаматы Смағұл Садуақасұлы 1900 жылы Ақмола губерниясының, Омбы уезі Қорған болысында дүниеге келген.

Ол 25 жасында мемлекеттік істерге араласқан, ойы терең, айтқанына қайтпайтын Смағұлды республика басшысы Ф. Голощекин ұнатпаған. Алаш зиялылары арасында «қу жақ» лақап атқа ие болған Ф. Голощекин С. Садуақасұлы туралы: «Кіші Октябрді» ауылда жасау керек десем, ал ол кез-келген Октябрьге қарсы. Төңкеріс тәсілін ауыл қажет етеді десем, С. Садуақасұлы бұл тұжырымды жоққа шығарады. Ауылдағы азамат соғысына біз қарсы емеспіз... С. Садуақасұлы азамат соғысына қарсы. Келісі алмауымыздың мәні осында», - деп жазады [7, 132 б.].

С. Садуақасұлының саяси тұлға ретінде, мемлекет және қоғам қайраткері есебінде, оның дүниеге келтірген алғашқы жастар ұйымы «Бірлік», үні болған қолжазба журналы «Балапан», сол ұйымнан шаңырақ көтеріп шыққанжаңа ұйымдар мен бірлестіктерге ақылшы болған, «Жас азамат» ұйымындағы қызметі елдік таным-парасат тұрғысынан тануға болады.

Смағұл Садуақасұлының «Ұлттар және ұлт өкілдері» деген 1927 жылы жазған мақаласы оның нағыз ұлтын сүйген азаматтығын айқындайды. Өз мақаласында Смағұл Садуақасұлы ВКП(б) Орталық Комитетінің Орта Азия бюросының төрағасы Зеленскийдің: «Орта Азия республикаларының міндеті болып бәрінен бұрын, біздің капиталистік әлемнен кіріптарлығымызды азайтып, әлсірететін шикізатты шығаратын шаруашылықтардың Орта Азия бағытын дамыту басты мақсат» - сөзін батыл сынайды. Орта Азияның шаруашылық сипаты қай салада даму қажет деген сұрақ туады, яғни, біз

зауыт-фабрикаларды қай жерден салуымыз қажет секілді сұрақтар пайда болады. Аталған сұраққа келгенде Зеленский ұлы державалық «сара» жолға түсіп кетеді. Оның «республикаларды өз алдына жеке, ешкіммен қатысы жоқ организм ретінде құру тенденциясы жалпы социалистік шаруашылықты өркендету биігінен қарағанда зиянды және қауіпті нәрсе» деуін басқа қалай атауға болады?

1-ден Зеленский мырзаның республика шаруашылығында ешкіммен ара-қатысы жоқ (адам күлдіретін сөз ғой) жабық шаруашылық етіп құрғысы келетіндер бұнысы жергілікті ұлт өкілдері ғой) бар дегені шындыққа жанаспайды: 2-ден Орта Азиядан мақта алып шығу – жақсы, дайын мата алып шығу – ешкіммен қатынаспайтын жабық шаруашылықтың белгісі деген теорияда жазылған.

Сіздің айтқаныңыздай болып шықпайды, Зеленский жолдас! Шаруашылықтың тиімді болуы үшін, өнеркәсіп орны шикізат өнімі шығарылатын жерге жақын болуы керек» дейді [8, 5 б].

С. Садуақасұлы қазақ жастарының бойынан екі ірі мінді көреді. Алғашқысы – ел басқару қызметіне іліккендердің «төре» боп әкірендеуі, екіншісі – «мен осылай ойлаймын, сен неге өстіп ойламайсың? – деген тұрпайы пәлсапа. Смағұлдың алғашқыларға қатысты айтқаны «Елмен араласы бар жастар түзу, өте өнегелі болу керек – дейді. Сонда жастың аты қадірлі болады. Сонда ғана оның артынан ел ереді» [9]. Д. Соңғысына ескерткені: «Халық тілін білу керек. Білмейді екенсің, білуге тырысу керек». С. Садуақасұлы «Жастармен әңгіме» еңбегінің біраз бөлігін жастардың міндетін көрсетуге, ұйымдық мәселелерді түсіндіруге арнайды. Бұл еңбегінде ол: «Біз «жас» дегенде» кәрілердің бәрін бір жаққа көшіріп жібер демейміз. Кәрінің жастан артық кәрісі бар. Жастың кәріден жаман «шалы» бар, -деп, ақ-адал пікірін айтады [10].

Қорытынды

XX ғасырдың басында қалыптасқан жастар ұйымдары оқыған, қазақ зиялыларын өз айналасына топтастырды. Олар ұлттық мүддеге жұмыс істеуге жұмылдыруды мақсат етті. Тілін жоғалтып алмауға, жер бетінен ұлттың жойылып кетпеуіне ұлт зиялылары қазақтың өткен тарихын, мәдениетін сақтап қалуға қызмет етті. Өз ұлтының кеменгер перзенті Смағұл Садуақасұлы кезінде әділ сынаған ұлы державалық бір орталықтан басқару саясатының күлі көкке ұшты. Шикізат республикасы ретінде ұсталып, экономикасы түзелген Қазақстан енді ғана егеменді елге айналды. Қай халықты болсын баянды келешекке жетелейтін - сенім.

С. Садуақасұлы осы сенімді жастардың жүрегіне ұялата алды. Оның артында қалдырған мұрасының құндылығы кейінгі ұрпаққа бере алар өнегесімен, баяндылықтың қажетіне жарар қасиетімен өлшенсе керек.

Әдебиет:

1. Сейфуллин С. Тар жол, тайғақ кешу. - Алматы, 1960. - 386 б.
2. Садуақасұлы С. Жастарға жаңа жол. - Орынбор, 1921 ж.
3. Кеменгерұлы Қ. Қазақ тарихынан.
4. ҚР ПА. 811. - 20-т., 686-іс, 159 – п.
5. Өртең, Өткен күндер, қазіргі хал Іәм болашақ. 1922, №1.
6. Өртең. Қазаққа не керек? 1922. №6.
7. Голощекин Ф.И. Казахстан на пути социалистического переустройства. - А., 1931. - 181 с.
8. Омбы облыстық мемлекет архиві, 151 қор, 1-тізім, 459-іс, 5-бет.
9. Садуақасұлы С. Жастармен әңгіме. - Орынбор, 1925.
10. Жас азамат. «Қазақ әдебиеті», 1918, 30 шілде.

References:

1. Seifullin S. Narrow road, slippery road. - Almaty, 1960. - 386 P.
2. Saduakasuly S. A new path to youth. - Orenburg, 1921.
3. Kemengeruly K. From Kazakh history.
4. PA RK. 811. - Vol. 20, case 686, P.159
5. Burn, past days, present and future. 1922, №1.
6. Burn. What does a Kazakh need? 1922. №6.
7. Goloshchekin F.I. Kazakhstan on socialist transition. - A., 1931. - P.181
8. Omsk regional state archive, fund 151, list 1, case 459, page 5.
9. Saduakasuly S. Conversation with young people. - Orenburg, 1925.
10. Young citizen. "Kazakh literature", July 30, 1918.